

یادنامه مجلسی

○ محمدرضا زادهوش

پژوهیدنی سخت ژرف و گسترده می‌طلبد و توجه و مطالعه در احوال و اندیشه‌های پیشوای این حرکت‌های علمی یعنی علامه محمد باقر مجلسی ضروری‌تر می‌نماید.

محمدباقر مجلسی از دارندگان پر پروازترین اندیشه‌ها و بالاترین همت‌ها و صاحب کتابهای مشهور و پراچی است که برای همیشه از خویشتن به یادگار نهاده است و کسی از مراجعه بی در پی بدان‌ها بی‌نیاز نیست و حتی تاکنون باز پیرایی‌های عمده‌ای در نگارش‌های وی صورت نبسته، چه وی با دست خویش پیرایه‌ها را بر کرده و پیراسته‌ها را جمع آورده است.

او علاوه بر تصنیف و تألیف و نگارش و خلق آثار و مطالبی در موضوع‌های گونه‌گونی چون زندگی پیامبر اکرم (ص) و امامان(ع)، کلام، موعظت، تاریخ، اخلاق عملی، شناخت ادعیه و... نقش‌های اجتماعی و فرهنگی و سیاسی بسیار مهمی را در عصر خویش ایفا کرده است ولی مع‌الاسف عظمت کار او هنوز بر کثیری از عوام و خواص پوشیده است.

تعیین و ستجش سهم علامه در رونق دانش و فرهنگ و دین و تمدن بشری نیز سرانجام زمانی رخ خواهد نمود و در این بین بنیادی جهانی همایشی علمی را برای بزرگداشت و سیاست‌داری از گوشه‌ای از خدمات علامه مجلسی برپا نمود و فرصت سبزی فراهم نمود تا هم یادی از مجلسی و میراثش شود و هم زمینه پژوهشهای جدیدتر و عمیق‌تر پی‌ریزی شود و تبادل و ارتباطی میان اندیشه‌های روشن برقرار گردد.

در این میان از آن رو که ایرانیان سالیانی است به بهانه‌ای و یا بی‌هیچ مناسبتی از آن جهت که عشق خوبان این چنین باشد نه مه داند نه سال، تهیه یادنامه برای بزرگان فرهنگی و علمی کشور خویش را چون فریضه‌ای در شمار می‌آورند، و هم برای ماندگارسازی آثار علمی همایش، مقالات و سخنرانی‌ها و گفت‌وگوهای درخور تحسین آن نشست در قالب و به عنوان یادنامه مجلسی در ادامه مجلدات پیشین شناخت نامه مجلسی و سرگذشت‌نامه مجلسی فراهم آمد.

مجموعه حاضر شامل پنجاه و هشت اثر است در بخش‌های:
الف: مقالات که خود در دو قسمت مقالات فارسی و عربی آمده

○ یادنامه مجلسی: مجموعه مقالات و گفت‌وگوها و سخنرانی‌های همایش بزرگداشت علامه مجلسی
○ به اهتمام مهدی مهریزی و هادی ربانی
○ تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
○ چاپ اول: ۱۳۷۹، ۳ جلد

اصفهان، و حوزه علمی آن از سالیان بسیار دور کانون پرورش و گردهم‌آیی دانشمندی پرکار و پرتمر و سخت‌کوش بوده است به ویژه در عصر صفوی که نام‌های ارزنده عالمان شیعه در آن دوران

نمودن و خاطرنشان ساختن اهمیت رده‌بندی و رده‌بندی سنتی و رده‌بندی در حوزه دایرةالمعارف‌نویسی و تاریخ رده‌بندی‌ها در کتب اربعه و جوامع حدیثی، سرانجام چینش مطالب در بحارالانوار به ویژه کتاب‌های «السماء» و «العالم» را بررسی نموده و چنین نتیجه می‌گیرد که بخش قابل توجهی از رده‌بندی بحارالانوار حاصل اندیشه ابتکاری مؤلف و بدون اقتباس از منبعی دیگر است.

۵. پژوهش‌های حدیثی در عصر صفوی به قلم آقای الیاس پوراکبر.

بحثی است از پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد وی با عنوان «تاریخ حدیث شیعه در عصر صفوی که به شناسایی محدثان و صد و نوزده اثر از آنان در هفت موضوع: تدوین، ترجمه، تحشیه، درایه، رجال، شرح‌نویسی و موسوعه‌نویسی».

۶. محدثین شیعه از وفات محمدتقی مجلسی (۱۰۷۰ ق) تا وفات علامه محمدباقر مجلسی (۱۱۱۰-۱۱۱۱ ق) باز هم به قلم آقای الیاس پوراکبر.

محدثان به ترتیب زمانی از این دوره معرفی شده‌اند و منابعی که به شرح حال محدث موردبخت پرداخته‌اند به همراه مختصری از زندگانی هریک آورده می‌شود.

۷. آثار خاندان مجلسی به قلم آقای محمدترابیان فردوسی. دستمایه این نوشتار معرفی یکایک خاندان علامه به همراه کتاب‌شناسی گونه‌ای از برشماری آثار قلمی آنان در دویخش نزدیکان سببی و نزدیکان نسبی است.

۸. علامه طباطبایی و مجلسی به قلم حجت‌الاسلام آقای سیدمحمد خامنه‌ای.

حواشی علامه طباطبایی بر بحارالانوار علامه مجلسی نمادی از برخورد حکما با محدثان در طول تاریخ است. بررسی تعلیقات علامه طباطبایی که به درخواست ناشر آخرین چاپ بحارالانوار انجام شد و پس از جلد ششم متوقف گشت موضوع این نوشتار محققانه است.

۹. جنبش صفویه میان تشیع و تصوف به قلم آقای علیرضا ذکاوتی.

تشیع که پیش از ظهور صفویان، در ایران طرفداران فراوانی داشت با برآمدن آنان بر دامنه معتقدانش افزوده شد و زمینه‌ای شد

و شامل موضوعاتی همچون: شرح حال و گزارش خدمات اجتماعی و فرهنگی علامه، بررسی و تحلیل اوضاع عصر صفوی، بیان و بررسی آثار علامه، آشنایی با آراء و دیدگاه‌ها و اندیشه‌های علامه در مسائل عقیدتی و فقهی است که پیش از این در مجلات معتبری چون آینه پژوهش، علوم حدیث و... به چاپ رسیده‌اند.

ب: گفت‌وگوها که هفت مورد و بسیارخواندنی است.

ج: یازده سخنرانی علمی برگزیده از جلسه افتتاحیه و میهمانانی که مقاله آنان فرادست نیامده است.

مقالات یادنامه به شرح زیر است:

۱. مانویت در «لبچار» به قلم آقای پرویز ادکایی.

به نقل علامه در گزارش آیین مانویان به روایت از صادق آل محمد(ع)، شیعه در وجه غالب، همانا با «مانویه» مماثلات دارد و سنجش‌پذیر است نه با مجوس که تاکنون گمان بر آن می‌رفته و «اسماعیلیان» اند که اندکی با مجوسیت مشابهات دارند.

۲. عمومی کردن علم یا مطالعه موردی درباره علامه مجلسی به قلم آقای محمد اسفندیاری. این مقال که مقام دوم مقالات فرهنگی در سال ۱۳۷۹ را به خود اختصاص داد نخست از مفهوم عمومی کردن علم و ضرورت آن سخن می‌گوید و در ادامه بحثی از کارنامه علمی علامه محمد باقر مجلسی را ارائه می‌نماید و با استناد به آثار فارسی او می‌نمایاند که مهمترین اهداف وی عمومی کردن دانش‌های اسلامی بوده است و برای اثبات این مدعا به مقدمه آثار علامه استناد می‌جوید.

۳. علامه مجلسی از دیدگاه خاورشناسان به قلم آقای حامد الگار.

سرچان ملکم شاید نخستین شخصی باشد که دخالت‌های علامه را در امور سیاسی و اجتماعی و تعقیب صوفیه و اقلیت‌های مذهبی را به نقد می‌کشد و براون، سایکس و مینورسکی تبهکاری‌های بی‌شماری را به مجلسی نسبت می‌دهند؛ این مقاله آرزویی است مستند برای تدوین و تحلیل واقعی و همه جانبه‌ای از زندگی علامه مجلسی.

۴. ویژگی‌های رده‌بندی موضوعی بحارالانوار و فرآیند شکل‌گیری آن به قلم آقای احمد پاکتچی. در این نوشتار ضمن بیان

زاینده مراکز تعلیم و تربیت اسلامی است که از این نمونه بحارالانوار مجلسی را می‌توان نام برد که در راه پر مخاطره‌اش عالمان بسیاری همچون سید نعمت الله جزایری، آمنه خاتون خواهر علامه، محمد صالح خاتون آبادی، میرزا عبدالله افندی و جمعی دیگر او را یاری رسانده‌اند که اکنون برخی در این همکاری‌ها تردید روا می‌دارند. این مقال پاسخی است مستدل به ایرادات و شبهات موجود در این موضوع.

۱۵. ابتکارات علامه مجلسی به قلم آیت‌الله جعفر سبحانی. نوآوری‌های علامه در زمینه تهیه دایرةالمعارف شیعه، تفسیر موضوعی قرآن، تحقیقات گروهی، تألیف به زبان پارسی، شرح حدیث و احیای علم‌التحدیث.

۱۶. بررسی نرم‌افزارهای مرتبط با بحارالانوار به قلم آقای احسان سرخه‌ای.

۱۷. اوضاع سیاسی - اجتماعی عصر علامه مجلسی به قلم آقای ابوالفضل سلطان محمدی. نگرشی تحلیلی بر اوضاع عصر صفوی در دو بخش: تجزیه و تحلیل علل موفقیت و کامیابی صفویان، به همراه نگاهی بر منفی نبودن دخالت علمایی مانند مجلسی در کار سیاست. ۱۸. کتاب‌شناسی و زندگی سیاسی علامه مجلسی بازم به قلم آقای ابوالفضل سلطان محمدی. معرفی انگاره‌ها و اندیشه‌های سیاسی و پاسخ به انتقاد از عملکرد علامه مجلسی در سه موضوع حکومت در عصر غیبت، همکاری با حاکم جائز، وظایف و اختیارات حاکم اسلامی.

۱۹. علامه مجلسی و مرآة العقول به قلم آقای محمدعلی سلطانی.

بررسی گونه‌ای از کتاب مرآة العقول و شیوه‌های تعیین درجه اعتبار احادیث و دیگر مباحث فلسفی، کلامی، اصولی، فقهی و تفسیری مرآة العقول.

۲۰. تجرّد یا مادّیت روح؟ به قلم آقای سیدابراهیم سیدعلوی. آمیختگی مفاهیم فلسفی یونانی با افکار اسلامی و نیز اندیشه‌های مجلسی در خلال بحث از احادیث و تصریح وی بر این که جز ذات خدا وجود مجرد دیگری حقیقت ندارد و ماسوی الله از هر چه باشد، موجودی مادی و جسمانی است و تجرّد روح و نفس به اثبات نرسیده از مباحث این مقال است.

۲۱. مجلسی و بحارالانوار به قلم دکتر سیدجعفر شهیدی. علامه که یکی از پرکارترین عالمان حوزه تشیع است را به شخصیتش جفا روا داشته‌اند و کارهای با اهمیت وی را که جمع‌آوری

برای ورود عالمان آن به دربار سلاطین صفوی. ورود دانشمندان شیعی مذهب که میانه چندان خوبی با متصوفه نداشتند سبب آمدن تا نفوذ آنان در دربار کاسته گردد و در مقابل مجال نوشتن رذیه‌های رنگارنگی علیه آنان از سوی علمای شیعی فراهم گردد و عالمی چون محمدباقر مجلسی نیز انتقاداتی نسبت به ایشان روا دارد.

۱۰. خدمات علمی و اجتماعی علامه مجلسی به قلم آقای سیدمهدی رجایی.

تلاش علامه در احیای مکتب اهل بیت (ع) و ترویج آداب و رسوم شرعی تا جایی است که برخی تاسیس مذهب امامیه اثنا عشریه را بدیشان نسبت داده‌اند. وی با عقل و درایت سرشاری که داشت سلاطین صفوی و صفویان را تحت سیطره دین درآورد و شایسته‌ترین موفقیت را در پیشبرد اهداف الهی خود به دست آورد و ثبت نمود.

۱۱. جوامع حدیثی شیعه و بحارالانوار به قلم آقای محمدکاظم رحمان ستایش.

مطالعه تاریخی و شیوه‌شناسانه جامع‌نگاری در حدیث شیعه و بررسی حرکت تکاملی این امر و سپس کارآمدی هریک در زمان‌های گوناگون و در کاربردی بودن بحار مجلسی همین بس که هنوز مورد استفاده و مراجعه است و بس استوار.

۱۲. نماز جمعه از نگاه علامه مجلسی به قلم آقای محمد رحمانی.

بیان و نمایاندن مبحث نماز جمعه از لابه‌لای نوشتارهای علامه و به طور خلاصه دیدگاه علامه بیانگر واجب عینی بودن صلاة جمعه در ازمنه مختلف با رعایت شرط عدالت امام جمعه و انعقاد آن با وجود و گردآمدن پنج نفر است.

۱۳. مهاجرت علمای جبل عامل به ایران در مطالعات عصر صفوی به قلم آقای محمدکاظم رحمتی.

علت مهاجرت دانشمندان جبل عامل به ایران اگر بر اثر فشارهای دولت سنی عثمانی بر شیعیان و شیعی مذهبیان و یا هرچیز دیگر باشد شاید اندکی افسانه مانند گشته و به هر حال عنایت بسیاری از خاورپژوهان را هم به خود جلب کرده است. حورانی، المهاجر، نیومن، استوارت و ایسبب در این باره و ابعاد و اهمیت آن به صورت کتاب یا مقاله قلم زده‌اند.

۱۴. پژوهشهای گروهی در عصر علامه مجلسی به قلم آقای علی رفیعی.

تحقیقات گروهی تنها منتسب به غرب و غربیان نیست بلکه

حجت‌الاسلام سید محمود مرعشی.

دست‌آورد بزرگ حکما و علمای شیعه اواخر دوران صفویان، ترویج آیین تشیع و اخبار و احادیث و روایات به زبان فارسی و عامه فهم است و دلیل این ساده‌نویسی شاید چاره‌اندیشی در برابر داستان‌سرایان و قصه‌گویان که اباطیلی را به عنوان تاریخ دوره اسلامی عرضه می‌کردند باشد. از این نمونه داستان «ابومسلم مروزی» است که علما را بر سر آن جدل درگرفت و در اینباره بیش از هفده اثر پدید آمد.

۲۹. استفاده علامه مجلسی از منابع اهل سنت به قلم آقای عبدالهادی مسعودی، بررسی زمینه‌ها و پیشینه‌ها و نشانه‌های نقل و عدم نقل احادیث اهل سنت در بحارالانوار و شواهدی بر استفاده‌های علامه از احادیث اهل سنت و دسته‌بندی و رده‌بندی آن‌ها.

۳۰. علامه مجلسی؛ اخباری یا اصولی؟ به قلم آقای علی ملکی میانجی.

مهم‌ترین اموری که علمای اصولی و اخباری را از همدیگر متمایز می‌سازد مربوط به شیوه‌های استنباط احکام و فروع فقہی است؛ این موضوعات در مقاله مورد کنکاش قرار گرفته و مؤلف از دو گرایش اصولی و اخباری، جهت‌گیری علامه را به سمت و سوی گرایش اصولی تقویت می‌نماید.

۳۱. آرای درایة الحدیث و رجالی در بحارالانوار به قلم آقای علی اوسط ناطقی.

دیدگاه‌های علامه در حوزه روای‌شناسی و درایة الحدیث در چهار قالب چهل حدیث‌نویسی، نقل به معنی، تحمل حدیث، شرایط روای و چهل و دو تن از روایات از بحارالانوار استخراج گشته است.

۳۲. ریشه‌یابی انشعاب زیدیه در روایات بحارالانوار به قلم حجت‌الاسلام محمدنوری طبقه‌بندی و بحث و بررسی روایات موجود در بحارالانوار درباره واقعه انشعاب زیدیه از پیکره شیعه و سرانجام نگاهی به جمع روایت‌های متعارض توسط مجلسی به گونه‌ای که هم امامت شیعی مصون بماند و هم فعالیت‌های انقلابی زید علیه حاکمان ظالمان، مشروعیتی نسبی باید انداخته و عدم طرد اندیشه و قرائت و عمل زید توسط علامه را به خواننده نمایانده است.

۳۳. علامه مجلسی محقق یا محدث؟ به قلم آقای علیرضا هزار.

کارکرد واژه محدث و تطورات آن و سرانجام اطلاق آن بر آن کس که تنها به منقولات می‌پردازد و بهره‌ای از علوم عقلی ندارد و پس از آن جمع‌بندی و رویکرد به علامه محمدباقر مجلسی و نتیجه

گفتار معصومان(ع) در جهت صیانت آن‌ها از نابودی یوده را نادیده انگاشته‌اند؛ این نوشتار اندکی است درباره مرجع بودن بحارالانوار و دفاع از علامه در این راه.

۲۲. زمینه فعالیت‌های مبلغان مسیحی در ایران به قلم آقای مقصودعلی صادقی.

تاریخ فعالیت‌های فعالان مذهبی مسیحی در ایران با تکیه بر مسائل مبلغان اواخر عهد صفوی؛ یعنی دوران حیات علامه مجلسی و برخوردهای مسالمت‌آمیز حکومت با آنان و سرانجام این تلاش‌ها.

۲۳. قرائت علامه مجلسی از قیام عاشورا به قلم حجت‌الاسلام محمد صحتی.

علامه هیچ یک از قرائت‌های قبلی دانشوران شیعه را نفی نمی‌کند اما سخن آنان را هم تنها تکرار نمی‌سازد. در قرائت وی بیعت خواستن زید از امام حسین(ع) عامل اصلی پدیدآمدن فاجعه‌ای چون عاشورا است.

۲۴. رجعت در آثار علامه مجلسی به قلم آقای نعمت الله صفری.

رجعت که از مختصات شیعه مذهب است نگارنده این مقاله را بر آن داشته تا روش اثبات و سخن طرفداران رجعت و ردیه‌های مخالفان و شبهات و ایرادات پردازد و در پایان، تفاوت رجعت و تناسخ را در آثار قلمی علامه بیان نماید.

۲۵. علامه مجلسی بزرگ مرزبان بیدار به قلم آقای حسین کریمی قمی.

دستبرد در احادیث اوصاف معصومان(ع) در کتب اهل سنت و هم ایرادهای وارده از سوی برخی بر حضور بزرگان دین و دانش در دربار صفویان از موارد مورد بررسی در این نگارش است.

۲۶. بررسی تطبیقی علم در ایران و اروپای معاصر صفویه به قلم آقای علیرضا کریمی.

مقایسه‌ای است تطبیقی میان فکر و علم در اروپا با ایران عهد صفوی و علت‌های تفاوت‌ها و عدم توانایی همراهی ایران با پیشرفت جدی دیگران و ارزشیابی زیرساخت‌های نظری و فرهنگی مشخص.

۲۷. ایرادهایی که بر علامه مجلسی وارد نیست به قلم حجت‌الاسلام رضا مختاری.

پاسخ به شبهه‌هایی که در کتاب «پیرامون نقد تهافت غزالی» بر علامه مجلسی گرفته‌اند و پس از این پاسخ گویی مفصل و مستدل به آن ایرادات به سخنان بعضی از بزرگان درباره علامه می‌پردازد.

۲۸. نقش اصلاحی مجلسی و عالمان شیعه به قلم

محمد واعظ زاده خراسانی.

پس از بحثی ممتنع دربارهٔ اجازهٔ حدیث و اعتبار و فواید آن به اجازهٔ محمدتقی مجلسی به فرزندش محمد باقر پرداخته و از این که چگونه این اجازه در مجلد اجازات بحار مذکور نیفتاده است اظهار شگفتی می‌نماید و سپس متن پرمطلب و نفیس اجازه نامه را منعکس می‌کند.

ب) گفت‌وگوها

۱. گفت‌وگو با حجت‌الاسلام محمد آخوندی از مؤسسان «دارالکتب الاسلامیه».
۲. گفت‌وگو با آیت‌الله رضا استادی. تبیین ویژگی‌های بحارالانوار و این که چه نیازهایی را برآورده ساخته است؛ بازگویی، بازکاوی‌ها و پژوهش‌های مناسب دربارهٔ بحار و در حوزهٔ حدیثی آن، ارزشیابی بررسی‌ها و تعلیقات علامه بر بحار، استقلال جویی‌های بحارالانوار حتی در برابر و در تقابل با کتب اربعه، نگارش‌های فارسی مجلسی و نیاز زمان، جایگاه علامه در میان اخباریون و اصولیون و تفقه وی، جهاد علامه در مبارزه با گرایش‌های انحرافی زمان و...
۳. گفت‌وگو با آیت‌الله جعفر سبحانی. پاسخ به سؤالاتی مانند: شخصیت علامه را چگونه می‌توان بیان نمود، کیفیت ابداعات علامه، آیا بحار حاصل کار شخصی علامه است، چگونه بحار جامع احادیث و آیات است، جایگاه علامه در حدیث شیعیه و شرح و تحقیق، مکتب مجلسی و تربیت شاگردان سپسین، جمع آمدن و جمع‌آوری احادیث ضعیف در بحارالانوار و نظرات مستشرقان دربارهٔ علامه.
۴. گفت‌وگو با حجت‌الاسلام حسن طارمی مؤلف کتاب علامه مجلسی. انگیزهٔ پرداختن و قلم زنی دربارهٔ مجلسی و بیان تفاوت‌های آن با دیگر زندگی‌نامه‌های موجود از علامه، نقدهای کتاب، نقد و نظر دربارهٔ آثار تألیف شده در این باره، شخصیت علامه از نگاه عوام و شخصیت همو از منظر خواص مولفه‌های اصلی این گفت‌وگو است.
۵. گفت‌وگو با آقای کتابچی مدیرانتشارات اسلامیه ناشر بحارالانوار.
۶. گفت‌وگو با آیت‌الله سیداحمد مددی. مقایسه تطبیقی بحارالانوار با وسایل الشیعه، عوالم العلوم و وافی از مسائلی است که در این گفت‌وگوی خواندنی بدان پرداخته شده

گرفتن این مطلب که او محدثی محقق است و هم وی محققى محدث در شمار.

از این پس جلد سوم یادنامهٔ مجلسی آغاز می‌گردد و با مقالات نگارش یافته به زبان عربی پی گرفته می‌شود.

۳۴. اصفهان مدینه‌المجلسی به قلم آقای سیدحسن امین.

بررسی شعر شاعری عرب زبان از جبل عامل که در ضمن مسافرت یک سالهٔ خویش به اصفهان سروده و اصفهان را شهر دانش و نظم و نثر خوانده است.

۳۵. تدوین الحدیث عندالامامیه و المجلسی فی بحاره به قلم آقای سیدمحمد بحر العلوم. تاریخچهٔ تدوین سنت، یکی از مصادر تشریحی مسلمانان، و سپس معرفی علامه و جایگاه او و خاندانش از لحاظ اجتماعی، فرهنگی، علمی و سیاسی و بعد از آن پرداختن به بحارالانوار و ارزیابی آن و کنکاش در طرق اسانید روایات بحار و کیفیت انتخاب روایات توسط علامه، از نمونه‌های بررسی‌های این نوشتار ارزشمند است.

۳۶. ملاحظات حول تعلیقات المرحوم المجلسی علی الاحادیث فی کتاب «العقل و العلم و الجهل» به قلم آقای محمدعلی تسخیری. نگاهی است گذرا بر تعلیقات علامه که با هدف کشف و حل مشکلات احادیث، رفع شبهات و بیان اقوال در مسائل و شرح مفردات نگاشته است.

۳۷. ایمان آباء النبی (ص) فی رأی شیخ الاسلام العلامة المجلسی به قلم آقای سیدحسن حسینی آل مجدد شیرازی. مسأله ایمان و کفر نیاکان پیامبر اکرم (ص) مدار بحث در کتب تاریخی و اعتقادی فراوانی است و علامه در بحارش معتقد به ایمان خاندان پیامبر (ص) است و این مسأله را مسأله‌ای قلمداد می‌نماید که علمای امامیه همگی بر آن اتفاق داشته‌اند.

۳۸. ترجمه العلامة المجلسی به قلم آیت‌الله جعفر سبحانی. در این نوشتار به ذکر آنچه که نزد بیشینهٔ اصحاب تراجم و شرح حال نویسان مورد غفلت واقع گشته پرداخته می‌شود؛ همچنین در پایان علت ضبط احادیث ضعیف در بحارالانوار بیان می‌شود.

۳۹. لماذا ألف المجلسی بحارالانوار؟ به قلم آقای جعفرالمهاجر. ضمن بررسی رویدادها و وقایع تاریخی عصر تألیف کتاب بحارالانوار به مناقشه‌های فکری و کشمکش‌هایی که میان پیروان مذاهب اسلامی در عصر مزبور پرداخته و نقش مجلسی را در این زمینه توضیح می‌دهد و شرح می‌نماید.

۴۰. اجازهٔ مطوّلۃ من المجلسی الاول للثانی به تصحیح آقای

اصول عقاید اسلامی و مسائل کلامی جدید و قدیم اسلام در اندیشه‌ها و آرا و نوشتارهای علامه مجلسی.

۷. سلطنت مشروعه و ولایت فقیه از دیدگاه مجلسی از یاسوکی ماتسونگا از کشور ژاپن.

این سخنرانی در دو بخش ابتدا به نقد و بررسی نوشتارهای مجلسی (ره) درباره مشروعت حاکمیت سیاسی زمان در فقه امامیه می‌پردازد و در بخش پسین درباره دیدگاههای علامه پیرامون ولایت فقیه و عوامل و علل آن است.

۸. علامه مجلسی و منصب شیخ الاسلامی از آقای محمداسماعیل مارچینکوفسکی از کشور آلمان.

سیر تاریخی اهمیت شیخ الاسلام در گذشته پرفراز و نشیب ایران و ملت ایران و مسئولیت‌های گوناگون دینی، سیاسی و حقوقی او.

۹. اهمیت آثار فارسی علامه مجلسی از آقای احمد مسجدجامعی.

نقش مجلسی در حوزه وحدت ملی ایران و ایرانی و گسترش زبان و ادب پارسی و رشد و اعتلای فرهنگ عمومی و گزارشی از کمیت و کیفیت برگزاری نشست علمی بزرگداشت علامه محمدباقر مجلسی.

۱۰. ویژگیهای علامه مجلسی از آقای دکتر سید عطاءالله مهاجرانی.

توجه به اهتمام پراهمیت و همت بلند علامه و هراس نداشتن وی از کارهای بزرگ و درازناک و علاوه بر آن حتی شرح و بررسی و تفسیر با حوصله احادیث جمع‌آوری شده در بحارالانوار؛ همچنین پدیدآوردن آثاری همه فهم، در عین جامعیت او در جهت‌گیری‌ها.

۱۱. نقش علامه مجلسی در ثبات سیاسی عصر صفوی از آقای میرجعفری.

پس از چگونگی پیدایش و برآمدن صفویان و بیان این گونه موضوعات و آشنایی‌هایی درباره تاریخچه و ارثه مختصری از سلسله صفویه، مناصب دینی آن عصر را از نظر گذرانده و در ضمن، نیم نگاهی گذرا به زندگانی سیاسی - اجتماعی علامه می‌افکنند و نظام سیاسی مشرووع و مورد پذیرش از دیدگاه وی را نظامی عادل و عدل‌گستر قلمداد می‌کنند.

است و در پایان هم اشارت‌هایی بر استفاده مجلسی از منابع اهل سنت و دیدگاه علامه درباره حدیث و حدیث‌نگاری.

۷. گفت‌وگو با دکتر مجید معارف دانشیار دانشکده الهیات دانشگاه تهران. روزگار و اوضاع فرهنگی عصر مجلسی و زمینه‌های تاریخی پیدایش بحارالانوار، انگیزه علامه برای جمع‌آوری احادیثه مقدار عنایت به منابع موجود و قابل استفاده عامه، طبقه‌بندی نسبتاً نوین علامه مجلسی از مباحث فرهنگ اسلامی و عقاید شیعه و...

ج) سخنرانی‌ها:

۱. درباره تحفه فیروزیه از حجت‌الاسلام رسول جعفریان. توصیف کتاب تازه‌یابی است از میرزا عبدالله افندی اصفهانی صاحب کتاب پر ارج و گرانبهای ریاض العلماء؛ از آن رو که وی از شاگردان و وفادارترین یاران علامه محمدباقر مجلسی تا پایان زندگانی و آخرین لحظات عمر بوده است. این گفتار مقام نخست بررسی‌های ارایه شده در همایش را ویژه خود ساخت.

۲. علامه مجلسی و مخالفان از حجت‌الاسلام حسن طارمی. سمت و سوی اقدامات علما در برابر اقلیت‌های مذهبی و فعالیت‌های آنان و روابط ایران با کشورهای اروپایی و نقش علامه در مهار تأثیر این روابط بر مذهب و دانش و فرهنگ ایران و ایرانیان.

۳. زمان‌شناسی علامه مجلسی از آیت‌الله سیدجلال‌الدین طاهری اصفهانی.

نگاهی به مکتبی که علامه در آن پرورانده شد و اندکی درباره نگارش‌های علامه و نیز نشاط علمی شیعه از آغاز تا حال؛ این گفتار تنها خطابه‌ای بود که از روی متن منقح و پیش نوشته خوانده شد و از این نگاه بسیاری از فرهیختگان را به خود مشغول داشت.

۴. آذربایجان در بحارالانوار از آقای عاصم علی‌اف.

مطالب استخراج شده از بحار الانوار مجلسی درباره سرزمین آذربایجان و روابط فرزندان اهل بیت (ع) با این بخش از کره خاکی.

۵. رسالت علامه مجلسی در سایه‌سار ثقلین از آیت‌الله سیدحسین فقیه امامی.

بازکاوی تلاش‌های مجلسی برای زدودن آثار جاهلیت زمان و اصلاح جامعه و راهکارها و ابزارهای علامه و سبک و شیوه او در این طریق.

۶. درآمدی بر آرای کلامی علامه مجلسی از سرکار خانم طوبی کرمانی.

فتح بابی است برای آغاز و انجام تحقیقی گسترده به گستره